

Edmundo v tom úkrytu psal svůj *antirevoluční román*. Sirky nesloužily k zapálení cigarety nebo doutníku. Kubánci je tam měl připravené, aby popsané stránky rychle spálil, kdyby mu do domu vtrhli tajní policisté.

Věřil, že své dílo jednou dokončí a vydá ve světě.

Nabídl jsem mu, že by mohl mezitím třeba psát sloupky do některých českých novin. Návrh mu udělal radost, podali jsme si na to dokonce ruku.

Nikdy k tomu nakonec nedošlo. Když jsem městem Camagüey o pár let později znovu projížděl a zaklepal na jeho dveře, otevřeli mi úplně cizí lidé. Edmundo s Felicitou prý emigrovali, jejich dům vládla přidělila stoupencům režimu. Běžná praktika, jak ztrestat ty, kteří utekli.

Na Kubu jezdím s různými přestávkami už pětadvacet let. Je to ostrov, na němž mnozí jeho obyvatelé uvízli na celý život. Vůdce je uvrhl do své věčné armády, kde museli plnit roli poslušných pěšáků, jejichž jedinou životní metou měla být oddanost revoluci. A emigrace? Ta byla považována za dezerci.

Snad největším dramatem kubánské existence tak pro mě je a byla snaha uniknout času odměřovanému přesýpacími hodinami, které obracejí castristi. Okamžiky tak silného prožívání, obrovského přesahu myšlenky a ducha, že se takový Kubánci dotkl velké vnitřní svobody i přes to, že na ostrově prožil třeba i celý život.

Tuto vnitřní krásu, kterou jsem na Kubě našel a obdivoval, ale často střídal hnus. Jen na málo místech planety jsem přihlížel takové lidské podlosti, nenávisti a sadismu.

Ostatně, Fidel Castro a jeho následovníci odpůrci revoluce s oblibou nazývali *gusanos*. Ve španělštině se jedná o hanlivé slovo odkazující na padoucha, ničemu, darebáka. Termín ale také znamená červ.

Castro oba významy spojil, z odbojných či jen kriticky smýšlejících udělal „prohnaně lstivé červy“. Podle něj „parazitovali“ na jeho revolučním díle, jak jinak než pouze hanebným, slizkým způsobem.

Výraz *gusano* ukazuje na hloubku vůdcovy nenávisti. Vždyť červ je drobný měkký bezobratlovec, nemá tedy kosti, končetiny ani páteř. A takový byl v očích Castra antirevoluční Kubánci – měkkota bez

morálky, cti a odvahy, ve své existenci malý, žalostný, bezvýznamný živočich.

Tvořiví, svobodomyslní lidé jako obuvník Edmundo neměli na Kubě žádný prostor. Pouhý přešlap z vymezeného hřiště z nich mohl snadno červy udělat. Čekal je žalář, převýchovný tábor, emigrace nebo život v odevzdanosti.

Stejně jako Edmundo mi do svých zdánlivě všedních životů, které ale skrývaly velká dramata a závrtné osudy, nechali nahlédnout mnozí další Kubánci. Příběhy několika z nich, jež jsem zaznamenal ve svých denících a nakonec zařadil i do této knihy, pro mě osobně byly v mnohém i velkými životními lekcemi.

Často jsem se při psaní například vracel do jednoho příbytku v provincii Pinar del Río, kraji tabákových polí. Narazil jsem tam na příběh dvou starců – Luiho a dona Carla. První oddaný revoluci, ten druhý její obět.

Bylo snadné Luiho odsoudit, když ale beru v potaz jeho osobní situaci, moje neochvějná moralita se trochu drolí. Vždyť Lui se mohl stát aktivním revolucionářem i proto, aby své dlouhodobě nemocné ženě měl šanci sehnat potřebné léky. Jako kovaný komunista měl větší šanci se k nim dostat. Byl bych také tak pragmatický? Tak lásce oddaný, že bych se nějakými morálními zásadami vůbec nezaobíral? Popravdě nevím.

V případě dona Carla je také těžko předvídat. Kdybych byl opravdu odkázaný na existenci v celoživotní diktatuře, upadl bych do zasmušlosti, hořkosti a frustrace? Nebo bych se i tak pokusil prožívat každodennost, ono bezčasí, s co největší intenzitou a napojením stejně jako on? A dokázal bych dojít k takovému odpuštění jako don Carlo?

Byl bych Kubáncem snícím o útěku? Patřil bych snad k mase těch, kteří léta toužili ostrov opustit, ale nedokázali to? Nebo bych našel odvalu a vydal se napospas rozbouřenému moři plnému žraloků ve snaze dosáhnout svobody?

A v jakém psychickém stavu bych byl, kdyby mě například potkal osud Yamile z městečka Las Tunas? Tuto ženu jednou za čas terorizovali radikální přívrženci revoluce tím, že na ni porývali a na její dům házeli shnilou zeleninu, vejce a exkrementy. Zlomilo by mě to? Posílilo?